

6. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: монографія. Луцьк, 2004. 392 с.
7. Українська мова: енциклопедія. Київ, 2004. 824 с.
8. Bańkowski A. Jeszcze o zdaniach bezpodmiotowych. *JP XLVII*, 1967. S. 294 – 296.
9. Bąk P. Gramatyka języka polskiego. Zarys popularny. Warszawa: Wiedza Powszechna, 2010. 508 s.
10. Encyklopedia językoznawstwa ogólnego / pod. red. K. Polańskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2003. 731 s.
11. Encyklopedia wiedzy o języku polskim / pod. red. Stanisława Urbańczyka. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1978. 449 s.
12. Grzegorzczak R. Wykłady z polskiej składni. Warszawa: PWN, 2004. 159 s.
13. Kallas K. Formalnogramatyczna klasyfikacja zdań pojedynczych dzisiejszej polszczyzny pisanej. Warszawa – Poznań: PWN, 1974. 140 s.
14. Klemensiewicz Z. Zarys składni polskiej. Warszawa: PWN, 1969. 133 s.
15. Klemensiewicz Z. O wytycznych definicji zdania uwagi przyczynkowe *Problemy składni polskiej* / red. A. M. Lewicki. Warszawa, 1971. S. 91 – 101.
16. Koneczna H. Od zdań podmiotowych do bezpodmiotowych *Poradnik językowy*. Zeszyt 8. 1955. S. 281 – 292.
17. Koneczna H. Funkcje zdań jednoczłonowych i dwuczłonowych w języku polskim *Problemy składni polskiej. Studia * dyskusje * polemiki z lat 1945 – 1970*. Warszawa: PWN, 1971. S. 60 – 92.
18. Koseska-Toszeva V. Gramatyka konfrontatywna rosyjsko-polska. Składnia. Warszawa: PAN Instytut Sławiastyki, 1993. 190 s.
19. Krasnowolski A. Systematyczna składnia języka polskiego. Warszawa: Wydana z zapomogi Kasy Pomocy Naukowej imienia Dr. Mianowskiego, 1897. 331 s.
20. Pisarkowa K. Historia składni języka polskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: WPAN, 1984. 289 s.
21. Problemy składni polskiej. Studia * dyskusje * polemiki z lat 1945-1970 / Wybrał, ułożył i wstępem opatzył Andrzej Maria Lewicki. Warszawa: PWN, 1971. 238 s.
22. Słownik wiedzy o języku / Iwona Płociennik, Daniela Podlaska. Warszawa – Bielsko-Biała, 2008. 326 s.
23. Szober S. Gramatyka języka polskiego / Wyd. 3-e, oprac. W. Doroszewski. Warszawa, 1959. 390 s.
24. Wierzbicka A. Czy istnieją zdania bezpodmiotowe. *Język polski*. 1966. 46 (3). S. 177 – 196.
25. Wolińska O. Konstrukcje bezmianownikowe we współczesnej polszczyźnie. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1978. 141 s.

УДК 811.162.1'373.7:821.162.1-5

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.15>

ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСІЇ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ ПРОПОВІДІ

LEXICO-PHRASEOLOGICAL MEANS OF USING EXPRESSION IN THE MODERN POLISH SERMON

Лукіна Л.Р.,

orcid.org/0000-0001-6133-5902

викладач кафедри слов'янських мов та зарубіжної літератури
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

У статті проаналізовано лексико-фразеологічні засоби вираження експресії, що вживаються в текстах сучасних польських проповідей. Актуальність дослідження зумовлена тим, що експресивність є однією з найскладніших лінгвістичних категорій, оскільки вона пов'язана з виявом суб'єктивного початку в мові, що супроводжує пізнання об'єктивної дійсності та відображає зміст індивідуальної свідомості носіїв тієї чи іншої мови.

Визначено, що важливу роль у лінгвостилістичній системі будь-якої мови відіграє передусім емоційна лексика, тобто ті прошарки словникового складу, які так чи інакше пов'язані з людськими почуттями. У сучасній польській проповіді емотивну лексику репрезентують: синоніми, антоніми, релігійні терміни, ідеологізми, агіоніми, антропоніми, топоніми та ін. Специфічна термінологічна релігійна лексика в тексті проповіді створює урочистість, емоційність, експресивність, піднесеність. Надзвичайною емоційністю й експресивністю відзначаються синоніми та антоніми

Наголошено на тому, що експресивні якості проповідей виявляються завдяки вживанню фразеологізмів, лексичні компоненти яких номінативно (до того ж часто образно) розкривають напружені психічні стани

людини. Неабиякою експресивністю позначені ті фразеологізми, що передають життєві труднощі, безвихідь суб'єкта.

Однією з головних, категоріально істотних ознак фразеологізмів є наявність особливого, експресивного, цілісного фразеологічного значення, яке володіє певними специфічними особливостями, які відрізняють його від лексичного і дозволяють виділитися в самостійне поняття, що розкриває сутність фразеологічної системи. На відміну від лексичного значення, фразеологічне, як правило, пов'язане з позначеними предметами не прямо, а опосередковано, тобто значення більшої частини фразеологізмів генетично похідне. Фразеологізми створюються не для називання нових явищ, а для конкретизації та емоційно-образної оцінки предметів, явищ, подій, які вже названі у мові.

Ключові слова: проповідь, експресія, експресема, емотивна лексика, фразеологізми.

The article analyzes the lexical and phraseological means of expression that are used in the texts of modern Polish sermons. The relevance of the study is due to the fact that expressiveness is one of the most complex linguistic categories, as it is associated with the manifestation of subjective origin in language, which accompanies the knowledge of objective reality and reflects the content of individual consciousness of native speakers.

It is determined that an important role in the linguistic and stylistic system of any language is played primarily by emotional vocabulary, those layers of vocabulary that are somehow related to human feelings. In modern Polish preaching, emotional vocabulary is represented by: synonyms, antonyms, religious terms, ideologies, agionyms, anthroponyms, toponyms, and others. Specific terminological religious vocabulary in the text of the sermon creates solemnity, emotionality, expressiveness, sublimity.

It is emphasized that synonyms and antonyms are marked by extreme emotionality and expressiveness. The expressive qualities of sermons are highlighted through the use of phraseology, the lexical components of which nominatively (and often figuratively) reveal the tense mental states of man. Extremely expressive are those phraseologies that convey the difficulties of life, the hopelessness of the subject.

There is one of the main categorically significant features of phraseology it's the presence of a special, expressive, holistic phraseological meaning, which has certain specific features that distinguish it from the lexical. It stands out in an independent concept that reveals the essence of the phraseological system. Unlike lexical meaning, phraseological, as a rule, is connected with the marked objects not directly, but indirectly, the meaning of most phraseological units is genetically derived. Phraseologisms are created not to name new phenomena, but to concretize and emotionally and figuratively evaluate objects, phenomena, events that have already been named in the language.

Key words: sermon, expression, expresseme, emotional vocabulary, phraseology.

Постановка проблеми. Останні десятиліття посилену увагу лінгвістів викликає релігійна проповідь як різновид мовленнєвого жанру, насамперед, з погляду її комунікативно-прагматичної організації. Без вказівки на те, як певна мовна одиниця або категорія поводять себе у тексті, розуміння природи мови виявляється неповним, оскільки вивчати текст поза людиною, яка є його творцем і адресатом, неможливо. Саме текст відбиває образ світу, запам'ятовує динаміку думки і способи її експлікації за допомогою мовних засобів [1, с. 4].

Мотиваційною основою свідомості та мовної поведінки є емоції. Джерелом людських емоцій виступає мова, яка власне і номінує емоції, виражає їх, описує, імітує, стимулює, класифікує, пропонує засоби для мовного маніпулювання та моделювання відповідних емоцій. Саме мова формує емоційну картину світу. Інтерес до проблеми експресивності пояснюється увагою до мовної особи, а точніше, до опису мови як засобу дії на мовну особу, на її поведінку і внутрішню духовну діяльність. Як наслідок, основною функцією експресивності є посилення дії на інтелектуальну, емоційну і вольову сфери особи реципієнта. Вона має здатність виражати усілякі стосунки, що пов'язують позначення дійсності з емоційним у своїй основі сприйняттям дійсності і прагнен-

ням передати це сприйняття реципієнтові, впливаючи на його діяльність з тією чи іншою метою. Експресивність змінює емоційний стан носія мови, впливаючи, таким чином, на його цілеспрямовану діяльність [2, с. 232].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про сутність експресивності належить до центральних у сучасному мовознавстві. Нині опубліковано багато ґрунтовних розвідок про категорію експресивності з погляду семантики, психолінгвістики та лінгвостилістики.

Певною мірою торкалися дослідження мовної експресивності та експресії такі лінгвісти, як: О. Ахманова, А. Вежицька, Т. Скубалянка, Р. Гжегорчикова, С. Граб'яс, Г. Згулкова, Ш. Баллі, Я. Зіма, О. Потєбня, В. Русанівський, М. Пилинський, С. Єрмоленко, Л. Шевченко, В. Чабаненко, Н. Бойко, Н. Дорогович, І. Арнольд, В. Шаховський, В. Виноградов, В. Телія.

О. Ахманова експресію трактує як «виразово-зображальні якості мовлення, що відрізняють його від звичайного (або стилістично нейтрального) і надають йому образності та емоційного забарвлення». Приблизно так само витлумачують цей термін і Д. Розенталь та М. Теленкова. За В. Григор'євим, експресія – це виразність, це те, що передбачає вираження нетривіального (наприклад якогось художнього змісту). З дум-

кою В. Григор'єва перегукується таке твердження Г. Колесника: «Експресія – це те, що протиставляється стандарту, емоційно марковане, характерне...». Виходить, отже, що експресія – це виразність, або зображальність мовлення, це така якість мовлення, завдяки якій воно набуває стилістичної маркованості (емоційності, образності) і стає спроможним передати певний нетривіальний зміст. Але таке поняття потребує деяких уточнень і доповнень [3, с. 6].

В. Чабаненко зауважує, що поняття «експресія» інколи ототожнюють із поняттям «експресивність». Але це різні речі. Якщо експресія – підсилення (інтенсифікація, збільшення) виразності, то експресивність – уже сама підсилена (інтенсифікована, збільшена) виразність, така соціально й психологічно мотивована властивість мовного знака (мовленнєвого елемента), яка деавтоматизує його сприйняття, підтримує загострену увагу, активізує мислення, викликає почуттєву напругу слухача або читача [3, с. 7].

Постановка завдання. Метою статті є виявлення тих лексико-фразеологічних мовних засобів сучасних польських проповідей, які сприяють вираженню експресії в даному жанрі релігійного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Домінуючою стильовою характеристикою ораторських промов усіх жанрових різновидів є експресивність, що визначається діями адресанта, який прагне вплинути на емоційну, вольову та інтелектуальну сфери адресата і використовує для цього всі різноманітні засоби впливу. Прийоми і методи експресивізації тексту включають як відкритий вплив, так і широке використання непрямой мовленнєвої тактики. Емотивність та експресивність найкраще реалізується на лексичному мовному рівні [4, с. 100].

Дослідивши мовну організацію сучасних польських проповідей на лексичному мовному рівні, можемо побачити, що експресивність практично не властива релігійним термінам (*zmartwychwstanie, liturgia, Eucharystia, msza, Ewangelia, apostoł, prorok, kaplica, homilia, anioł, grzech, modlitwa, kościół, chrzest, krzyż moço*) всередині терміносистеми, однак вона посилюється при вживанні їх у проповіді, під час якої пересічні парафіяни сприймають одиниці богословської терміносистеми як частково детермінологізовані й позначені конотацією піднесення: «*Słowo stawia nas dziś, jak w czasie każdej zresztą Eucharystii, przed koniecznością dokonania wyboru, od którego zależy nasz los: zbawienie lub potępienie*» [1]; *Na Eucharystię przychodzimy spotkać Mądrość*» [2];

«*Potrzeba wówczas duchowego Lekarza, szpitala – wspólnoty Kościoła oraz skutecznych leków na ludzkie schorzenia duchowe, sakramentów, modlitwy, postu, darów Ducha*»; «*Ale drugie prawo życia duchowego podpowiada, że człowiek jest często zawirusowany grzechem i w konsekwencji oddzielony od Boga*» [3]; «*Widzimy może jaśniej podczas modlitwy i liturgii, że takie przesłanie zostawili nam nasi ojcowie*» [8]; «*Dla pań przypomnienie, że kobiece ubiór do kościoła to opcja „skromnie”. Właściwy strój to taki, który nie rozprasza uwagi na modlitwie*»; «*W świetle etykiety, która jest w tym przypadku bezwzględna, elegancki mężczyzna wybierając się na Mszę św. powinien włożyć garnitur, do tego koszulę (najlepiej białą), krawat oraz półbuty*»; «*Osobista wiara lub niewiara człowieka wyraża się, lub nie, w sposobie ubierania, w tym zewnętrznym szacunku wobec niedzieli, dnia zmartwychwstania, Eucharystii, miejsc poświęconych*» [10]; «*Niesamowicie brzmią dzisiaj słowa Pisma odczytane w kościele*»; «*Zaobserwujmy to: Eucharystia to wielkie indywidualne i wspólnotowe wypatrywanie śladów*»; «*Eucharystia daje nam tę pewność, radość co tydzień, w każdym wieku, w każdym stanie*»; «*A to po prostu, my, uczestnicy liturgii Mszy św. oddajemy siebie Jemu*» [11]; «*Apostołowie, doświadczeni rybacy, wiedzieli o tym dobrze*»; «*Apostołowie różnią się od zdobywców tego świata. Są pokorni i dlatego szukają bardziej sercem*» [12]; «*W kościele nierzadko po homilii na twarzach słuchaczy można dostrzec znudzenie*» [18]; «*Dlatego chrzest jest czymś więcej niż tylko przebaczeniem grzechów. Chrzest jest jak umowa zawarta z Bogiem, by nauczyć się mówić Ewangelią i prowadzić życie ucznia. Chrzest to skrzydła*» [19]; «*Słowo „krzyż” najczęściej przywodzi w świecie na myśl cierpienie i śmierć, czyli to, co budzi nasz lęk i wielką nawet niechęć. Buntuje się świat przed krzyżem*»; «*Bo Krzyż Chrystusa jest kluczem do Raju. Krzyż staje się więc znakiem bezgranicznego zawierzenia Bogu, który swojego Syna nam dał do końca, aby nam przedstawić owoc Zmartwychwstania*» [20].

Ми зауважили, що у текстах сучасних польських проповідей трапляються й введені до експресивних метафоричних сполук частково детермінологізовані терміни зі світських, наукових галузей (*wojna informacyjna, media, kryzys ekonomiczny, DNA, „żelazna kurtyna”, hejt ma inui*): «*A ile z wojen informacyjnych odbywa się za pomocą mediów. Jakaż to pułapka... Ileż też słyszymy paskudnych wojenek słownych, ileż doświadczamy kłamstw z wielu anten i wielu źródeł*»; «*Ludzkie DNA – kod genetyczny w którym zapisano fizyczne właściwości każdego z nas – posiada przynajmniej*

poczwórną złożoność» [11]; «Czy zauważyliście, że słowo Jezus „wypowiedziane” przez Boga do ludzkości w Betlejem uczy nas komunikacji poprzez „żelazną kurtynę” między życiem i śmiercią? ...Z pokorą i miłością ludzie potrafią się przebić poprzez „żelazną kurtynę” między życiem i śmiercią» [12]; «Szacunek jest warunkiem do zrozumienia, wyciągnięcia dłoni do drugiego. Hejtu, uprzedzenia dostarczają nam dosyć obficie media. Bóg kocha człowieka, a wyzwania hejtu nie toleruje. Takich talentów nie rozdaje» [13]; «Media zdają się nie popularyzować niektórych słów. Do takich zniechęconych słów w słowniku medialnym należy, zdaje się, wyraz posłuszeństwo» [14].

Уже два роки світ перебуває у жахливій реальності, пов'язаній із появою і швидким поширенням нового небезпечного коронавірусу (SARS-CoV-2), що призвело до оголошення коронавірусної пандемії. Так, із грудня 2019 року найбільш вживаною стала медична тема з ключовим поняттям «коронавірус», «коронавірусна хвороба» або COVID-19.

Смертоносна хвороба COVID-19 вплинула на всі сфери життя. За короткий час термінологічна, переважно медична лексика стала загальноживаною і охопила усі сфери життя, що не оминувало й релігії.

Аналізуючи проповіді сучасних польських проповідників, ми звернули увагу на те, що в багатьох проповідях згадується всесвітня пандемія та термінологія, яка з нею пов'язана (*pandemia, wirus, Covid-19, kwarantanna, szczepionka, zaszczepić się, zamknięcia domowe, lockdown, rozmrażanie gospodarki, szpitale jednoimienne, izolacja społeczna, maseczki, dozowniki płynu do dezynfekcji, wideokonferencje, praca zdalna, strefy czerwone*): «Papież Franciszek **zaszczepił się przeciw Covid-19, a Watykańska Kongregacja Nauki Wiary, podkreśla, że trzeba i należy się szczepić** kiedy nie ma przeciwwskazań. Jest to wręcz nakaz sumienia: **uchronić siebie oraz innych przed transmisją zabójczego wirusa» [1]; «Moi Drodzy, w czasie gehenny **pandemii, zamknięcia domowego** przeżywaliśmy niejednokrotnie i na różne sposoby brak Eucharystii» [5]; «Również, a może przede wszystkim w naszych czasach: **pandemii, widocznego kryzysu wiary wielu i skandali targających to tu, to tam Kościołem» [9]; «Może się wahasz, może nie wiesz jak wybrnąć z bylejakości wiary, czy z **kryzysu pandemicznego, a gdzieś już czeka na Ciebie grupa ludzi czy dobrego spowiednika» [14]; «Pandemia sprawia ból rodzinom, wspólnotom, całym narodom, a nawet najzasobniejszym państwom» [17]; «Inscenizacja mariackiego Betlejem to dla nas również czytelną******

znak nadziei, w czasach kiedy to **epidemia COVID-19 zajęła pierwsze miejsce w rankingu wszelkich wiadomości dzienników na całym świecie» [18]; «Czy **pandemia** pozostanie z nami na zawsze? **Lockdown, rozmrażanie gospodarki, szpitale jednoimienne, izolacja społeczna, maseczki, dozowniki płynu do dezynfekcji, wideokonferencje, praca zdalna, zamknięte restauracje, strefy czerwone» [19]; «W imię prawdy, w czasie trwania **epidemii COVID-19** nie usuwajmy Boga na margines życia, bo to przyniesie ze sobą tragiczne skutki» [20]; «W dobie rekordowych osiągnięć **pandemii** nie należy bać się **maseczek, jak diabeł święconej wody» [21].******

У сучасних польських проповідях функцію експресем виконують також ідеологізми, наприклад *niewolnictwo*, тобто рабство, *niewolnik* – раб, невільник, *obóz koncentracyjny* – конц.табір, *barak* – барак, *KPZR* – КПРС (Комуністична партія Радянського Союзу), *komunista* – комуніст: «*Wiemy, że skończyło się to wprowadzeniem na nowo niewolnictwa z którego przecież chrześcijaństwo już wyzwalało przez pierwsze wieki po Chrystusi» [10]; «Żywy Chrystus w sercach wzgardzonych niewolników staje się Źródłem tryskającym ku życiu wiecznemu, jedynym oparciem w mękach obozowej egzystencji»;* «*Ludzie w obozach koncentracyjnych szukali Boga i drogi do Niego»;* «*W obozie przechowywaliśmy hostie w sienniku, w przemyślanych skrytkach pod deskami prycz»;* «*W największym ukryciu zanoszą oczekującym za stertą kamieni, za węglem baraku» [12]; «Kapłan ten po śmierci Leonida Breżniewa, radzieckiego I sekretarza KPZR, modlił się za jego duszę. Dostało się mu od nabożnych parafian, no bo jak tak można modlić się za **komunistę?**» [16].*

У сучасних проповідях інгерентна експресивність, тобто така, яка внутрішньо властива мовній одиниці, і є постійною та невід'ємною ознакою елемента мови за будь-яких умов та у будь-яких контекстах, притаманна прецедентним власним назвам-іменам апостолів, пророків, святих, тобто агіонімам (*Apostoł Piotr, Jan Paweł II, Jan Chrzyciel, Dawid, Abraham, Św. Antoni, Św. Józef, Noe, Maria Magdalena, Cyryl, Metody, Św. Sylwester, Św. Faustyna, Św. Cecylia* та ін.): «*Czy nie tegoż zapалу misyjnego uczył nas również **Karol Wojtyła – Jan Paweł II – Święty? On chłopak urodzony 100 lat temu w podkrakowskich Wadowicach wiedział, że tylko wtedy dusza ludzka zazna spokoju i szczęścia, kiedy dostąpi harmonii z planem Bożym» [8]; «Żyjący nadzwyczaj ubogo, **Jan Chrzyciel** pod natchnieniem ducha Bożego odważnie wychodzi nad Jordan i czyni świadectwo ostatniego proroka»;*** «*Od czasów chrztu w Jordanie Syna Bożego już Bóg nie sądzi jak za dni **Noego, że wielka jest niegodziwość***

ludzi na ziemi i że usposobienie ich jest wciąż złe»; «**Apostoł Piotr** nawet przyrównuje chrzest do potopu w czasach **Noego**» [10]; «**A Rodzina Święta, Jezus, Maryja, Józef, św. Szczepan, św. Jan, św. Sylwester, św. Jan Paweł II, św. Faustyna** i wszyscy nasi Święci czuwają nad nami»; «W ten szczególny dzień roku, we wspomnienie **świętego papieża Sylwestra**, Bogu czynimy dziękczynienie» [11]; «**A św. Jan** w Ewangelii dodaje, że to **Jezus** ma umrzeć za naród, a nie tylko za naród, ale także, by rozproszone dzieci Boże zgromadzić w jedno» [15]; «**Maria Magdalena, Maria, matka Jakuba, i Salome** wczesnym rankiem w pierwszy dzień tygodnia wędrują, aby zaopatrzyć ciało **Jezusa**» [17]; «Jesteśmy synami i córkami wiary **Abrahama**. **Abraham** przypomina nam o głębokości wiary tak żydów i chrześcijan. Osobista zażyłość **Abrahama** z Bogiem jest tak wielka, że przeważa nawet wartość miłości do jedyne go syna **Izaaka**. **Abraham** gotów jest go poświęcić. **Abraham** stawia wszystko na jedną kartę» [18]; «**Piotr, Jakub i Jan** nie znają jeszcze wyjaśnienia zapowiedzi męki i zmartwychwstania, ale wchodzą w relacje z tajemnicą **Jezusa**» [19]; «Jeszcze jedno: dzisiejszemu dniu patronują dwaj święci patronowie Europy: **Cyryl** (+869) i **Metody** (+885). **Cyryl** po studiach w Konstantynopolu udał się na górę **Olimp** do klasztoru w **Bitynii**, gdzie przebywał już jego brat – **Metody**» [20].

іменам-символам (**Adam** – перший чоловік, **Ewa** – перша жінка, **Jezus Chrystus** – вищість, ідеал, істина, **Judasz** – один із дванадцяти апостолів, який зрадив свого учителя, **Исуса Христа**): «**Jezus Chrystus** realizuje odważny plan Ojca w **Duchu Świętym**» [8]; «W osobie **Jezusa Chrystusa** dostrzegają Boży ratunek dla wszystkich grzeszników i doświadczonych przez życie» [9]; «Dodatkowo pamiętamy, że ten dwunasty, **Judasz**, nie doczeka już radości zmartwychwstania. Nie podniesie się ze zdrady. **Zasmuca Jezusa**» [10].

Використання прецедентних власних імен у текстах сучасних проповідей є потужним засобом посилення експресії, коли на ім'я видатної особи (вченого, політика, історика, державного чи культурного діяча) накладаються персональні досягнення його носія й ім'я переходить у постантропонімічний статус: (**Mikołaj Watek, Adam Sapieha, Wit Stwos, Krzysztof Kolumb, Justin Bieber, Oskar Wilde, Lady Gaga, Andrea Bocelli, Celine Dion, John Legend, Lang Lang**): «**Adam Stefan Sapieha** przyszedł na świat 14 maja 1867 w **Krasicy**. Droga do kapłaństwa prowadziła przez długoletnie studia, z początku wcale nie teologiczne, a prawnicze. Studiował na Uniwersytecie **Jagiellońskim**, potem przeniósł się do **Wiednia**, gdzie kontynuował naukę...»

[10]; «**Krzysztof Kolumb**, wielki odkrywca **Ameryki**, napisał do króla **Hiszpanii**, przybijając do brzegu wyspy **Haiti** taki list: *Tutaj jest wiele korzeni, wielkie kopalnie złota i innych kruszców...*» [12]; «**Rzeźbiarz Wit Stwos** prezentuje go w oltarzowej scenie **Pojmania** w charakterystycznej żółtej szacie zdrady i fałszu» [13]; «**Justin Bieber**, lat 27, **Kanadyjczyk**, to chrześcijanin – protestant i gwiazda muzyki pop znana zwłaszcza młodym. W ostatnich latach stoczył wielką walkę z grzechem i uzależnieniem. Ufamy, że zwycięską. Znajduje się na etapie chrześcijańskiego dojrzewania. Jest czymś naturalnym jego śpiew podczas nabożeństwa w kościele do którego należy» [14]; «Doświadczył tego również **Oskar Wild** (†1900), irlandzki pisarz, który sam siebie nazywał arcygrzesznikiem i cynikiem. Ku zdumieniu wszystkich, **Oskar Wilde** na łożu śmierci przeszedł na katolicyzm» [16]; «W tych dniach wielkie gwiazdy muzyki światowej **Lady Gaga, Andrea Bocelli, Celine Dion, John Legend** i pianista **Lang Lang** wykonały wspólnie piosenkę **The Prayer – Modlitwa**. Uczynili to podczas koncertu w Internecie zorganizowanego na rzecz lekarzy walczących z koronawirusem. Oni wyśpiewali już swój „psalm”. Wzruszali siebie i napełnili dusze modlitewnym bezpieczeństwem» [21]. Використання прецедентних імен проповідників не тільки зацікавлює слухача, але й налаштовує його на діалог із собою як із своїм культурним однодумцем, людиною спільних з ним інтересів і поглядів.

Тому антропоніми та агіоніми, які характерні для сучасних польських проповідей, актуалізують широкий духовно-культурний, релігійно-історичний фон, в окремих контекстах є образами-символами, а також можуть виконувати історико-біографічну функцію.

Як і антропоніми, топоніми теж можуть виконувати роль символу, набуваючи різних емоційно-оцінних відтінків: (**Kana Galilejska, Jerozolima, Betlejem, Jordan, Bronowice Małe, Izrael, Ain Karem, Córa Dawida, Eden, Nazaret, Kafarnaum, Golgota**): «**Kiedy Jezus** przychodzi nad **Jordan** rozpoczyna tajemnice światła i nowego życia świata»; «**Pomaga nowożeńcom w kłopotliwej sytuacji w czasie wesela w Kanie Galilejskiej**» [4]; «**Dlatego tegoroczny znak Trzech Króli, znak Trzech Mędrców, którzy przyszli do Zbawiciela w Betlejem** chcemy odczytać jako nową zapowiedź odrodzenia świata» [9]; «**Opowiada i komentuje bliskość Boga z ludźmi w raj** **Eden, Nazarecie, Betlejem, Jerozolimie** i tu dzisiaj w **Krakowie**. **Dwa słowa** spajają się w jedno: **miłość-przeznaczenie**. **A my** stajemy oniemiali przed dobrocią Boga» [10]; «**Nie ma powodu, abyśmy zatrzymywali się dłużej nad postawą mieszkańców Nazaretu**»;

«*Jeziro Galilejskie słynie z kapryśnej pogody*» [12]; «*Chrystus wzywa apostołów do wędrówki do Galilei jako żywa osoba*» [13]; «*W synagodze w Kafarnaum „zdumiewali się Jego nauką”, dosłownie byli „oszołomieni”*» [15]; «*Idzie odważnie przez życie aż na Golgotę, aby przypieczętować ofiarę Bożego Syna*» [16]; «*Jeszcze jedna obserwacja na koniec: Bóg przychodzi ze świętym światłem z Nazaretu i Betlejem do naszego życia, aby nas podbudować*» [17].

Серед експресивних засобів в сучасній польській проповіді вагоме місце посідають синоніми, які передають ті чи інші поняття з найточнішими відтінками й увиразнюють всю гаму пов'язаних із ними емоційно-експресивних нюансів: «*Odrzucają buńczucznie logikę, sensowność, trzeźwość, wiedzę o świecie, rozum, rozważę, przytomność, przenikliwość, rozsądek, roztropność*» [1]; «*To wielkie szczęście, odnawialna młodość serca, niewinność, czystość, łagodność, którą dostrzegamy nawet w najstarszych jubilatach*» [5]; «*Przecież to nie euro, dolar, złotówka są przeklinane, ale serce, które przykleiło się do pieniądza i sprzedaje Boga i ludzi za centy i grosze*» [7]; «*Odwiedza wesela, nawiedza rodziny apostołów*» [10]; «*Przez św. Józefa cichego, umiłowanego, czulego, posłusznego, przyjmującego, twórczego, pracującego, a pozostającego w cieniu, uczymy się drogi prostej i doskonalszej prowadzącej do szczęścia i w konsekwencji do domu Ojca niebieskiego*» [12]; «*Św. Józef to nasz bohater na szarość, nijakość, dezorientację, zamieszanie, które przeżywa dzisiejszy człowiek i nie wie często dokąd iść*» [13]; «*Mamy często wrażenie tu w kościele Mariackim w Krakowie, że wielu wchodzących lekceważy sobie prawdę o świętości Bożej tego miejsca i konieczności osobistej, personalnej, pokornej postawy na modlitwie czy podczas zwiedzania*» [14]; «*Jeszcze jedno zaobserwujemy: apostołowie nie są nadludźmi, herosami*» [15]; «*Od tysięcy lat mapa jest podstawowym narzędziem orientacyjnym w rękach podróżników, pielgrzymów i turystów*» [16]; «*Bycie zdrowym oznacza wyzwolenie z choroby ciała, oczyszczenie umysłu oraz uwolnienie duszy z grzechów*» [17]. Серед усіх типів мовних контрастів найпопулярнішим, найчастіше вживаним і найміцніше усталеним є контраст семантично корелятивних чи супротивних одиниць, тобто антонімічний контраст. Вживання семантично контрастних лексем сприяє яскравішому вираженню думки й завжди супроводжується певними емоційно-експресивними барвами мовлення. Контраст семантично корелятивних одиниць, як експресивний засіб, широко використовується в усному побутуванню й ораторському мовленні, епістолярії та художній літературі, а також і в проповіді [5, с. 24].

Традиція використання антонімів як засобу впливу на вірян під час проповіді є дуже давньою. Слова з протилежними значеннями є надзвичайно виразним стилістичним засобом, бо виконують важливі функції зіставлення або протиставлення (*na dobre i na złe, zyjemy – umieramy, w życiu – w śmierci, lekkich – ciężkich, żyjącego – martwego, radości – smutki, płakali – śmiali się, dobro – zło, dobrego – złego, ubóstwo – bogactwo, realnomyśliczna, fakt – fikcja, wiara – niewiara, wielkie – małe, porannego – wieczornego, niebo – piekło*); «*Na Eucharystii Jego obecność jest realna i mistyczna*» [1]; «*W tym kontekście słyszymy pozbawioną sensu wypowiedź, że potrzeba „odrucenia myśli o obiektywnej prawdzie, zanik podziału na fakt i fikcję, kulturę i kicz”*» [1]; «*Osobista wiara lub niewiara człowieka wyraża się, lub nie, w sposobie ubierania, w tym zewnętrznym szacunku wobec niedzieli, dnia zmartwychwstania, Eucharystii, miejsc poświęconych*» [9]; «*Każdy kościół – te wielkie i te małe budowle – możemy porównać do łodzi rozkołysanej na wzburzonym morzu świata*» [10]; «*A zaczyna się od niepozornego zaniechania modlitwy domowej, porannego i wieczornego znaku krzyża, odejścia od czytania Pisma, opóźniania w sakramentach*» [11]; «*Nie ma dróg pośrednich. Niebo lub piekło*» [15].

Також ми зауважили, що надзвичайно великий вплив на слухача мають біблійні фразеологізми. Фразеологізми глибоко узагальнюють морально-етичний, світоглядний та суспільно-професійний досвід мовців, відбивають мудрість, дотепність, кмітливість і життєвий оптимізм народу. У цьому розумінні вони є яскравими естетичними й потенціально стилістичними одиницями. Щодо естетики функціонування фразеологізму, то вона полягає головним чином у тому, що доречно вжитий і вміло акцентований сталий вислів здатний змінити багатослівну логічну побудову, образно узагальнити (зрезюмувати) сказане, пожвавити мовлення й надати йому особливої емоційно-експресивної тональності [5, с. 230]. Наприклад: «*Jesteśmy w końcu solą ziemi, światłem świata, sercem środowiska. Mijmy świadomość, jak ważni jesteśmy dla Boga i tych, którzy nas kochają*» [10], в цьому висловлюванні фразеологізм «*Sól ziemi (Сіль землі)*» підсилює в слухача почуття власної значущості, тому що «*сіль землі*» – кращі люди свого часу; «*Bo przecież miara miłości, to miłość bez miary*» [14], мається на увазі, що міра Божої любові – це любити без міри; «*Bliskie jest królestwo Boże*» [16] – або ще часто вживається варіант «*królestwo niebieskie*» (царство небесне), тобто Рай; «*Litery*

Alfa i Omega bowiem Jezus mówił: „Ja jestem Alfa i Omega, Pierwszy i Ostatni, Początek i Koniec» [18], в одному із текстів Бог каже: «Я є Альфа й Омега, Перший і Останній, Початок і Кінець». Альфа є першою, а омега – останньою літерами грецького алфавіту, тому фразеологізм означає початок і кінець; основу, найголовніше.

Висновки. Отже, усі експресивні засоби пов'язані між собою й утворюють чітку організовану систему. Ця система складалася, шліфувалася, вдосконалювалася протягом тривалого часу, але особливо інтенсивно – на сучасному етапі розвитку мови.

У сучасній польській проповіді емотивну лексику репрезентують: синоніми, антоніми, релігійні терміни, ідеологізми, агіоніми, антропоніми, топоніми та ін.. У польських казаннях інгерентна експресивність супроводжує ім'я – символ *Jezus Chrystus*, власні назви-імена апостолів, пророків, святих; адгерентними експресивно забарвленими є антропоніми, що є прецедентними іменами; топоніми-біблеїзми із символічним значенням і топоніми, що позначають населені пункти.

Перспективу дослідження вбачаємо в аналізі стилістичних засобів вираження експресії в сучасній польській проповіді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Смирнова М. С. Проповідь у релігійному православному дискурсі ХХ століття: лінгвопрагматичний аспект: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.15 – загальне мовознавство. Маріуполь, 2016. 271 с.
2. Баюн К. Й. Експресивність як мовна та мовленнєва категорія. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 2 (80). Філологічні науки, 2015. С. 232–236.
3. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії. Київ: Вища школа, 1984. 165 с.
4. Ніколаєнко О. А. Експресивність лексичних засобів мови як засіб впливу на адресата у текстах ораторського дискурсу Республіканського Риму. *Studia Linguistica*. Випуск 8. 2014. С. 99–104.
5. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРОВАНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. Ks. Dariusz Raś. *Do nieba*. URL: <https://mariacki.com/do-nieba/> (дата звернення: 1.01.2022).
2. Ks. Dariusz Raś. *Mądrzy*. URL: <https://mariacki.com/madrzy/> (дата звернення: 24.06.2021).
3. Ks. Dariusz Raś. *Wirusologia*. URL: <https://mariacki.com/wirusologia/> (дата звернення: 12.01.2022).
4. Ks. Dariusz Raś. *Odkrywcy*. URL: <https://mariacki.com/odkrywcy/> (дата звернення: 18.01.2022).
5. Ks. Dariusz Raś. *Personalnie*. URL: <https://mariacki.com/personalnie/> (дата звернення: 18.01.2022).
6. Ks. Dariusz Raś. *Związani*. URL: <https://mariacki.com/zwiazani/> (дата звернення: 18.01.2022).
7. Ks. Dariusz Raś. *Burze i cuda*. URL: <https://mariacki.com/burze-i-cuda/> (дата звернення: 18.01.2022).
8. Ks. Dariusz Raś. *Egzorcyci*. URL: <https://mariacki.com/egzorcyci/> (дата звернення: 18.01.2022).
9. Ks. Dariusz Raś. *Odważni 2*. URL: <https://mariacki.com/odwazni-2/> (дата звернення: 20.01.2022).
10. Ks. Dariusz Raś. *Oznaczeni*. URL: <https://mariacki.com/oznaczeni/> (дата звернення: 22.01.2022).
11. Ks. Dariusz Raś. *Słowni*. URL: <https://mariacki.com/slowni/> (дата звернення: 22.01.2022).
12. Ks. Dariusz Raś. *Skomunikowani*. URL: <https://mariacki.com/skomunikowani/> (дата звернення: 22.01.2022).
13. Ks. Dariusz Raś. *Konkretni*. URL: <https://mariacki.com/konkretni/> (дата звернення: 22.01.2022).
14. Ks. Dariusz Raś. *Posłuszni*. URL: <https://mariacki.com/posluszni/> (дата звернення: 29.01.2022).
15. Ks. Dariusz Raś. *Cud*. URL: <https://mariacki.com/cud/> (дата звернення: 29.01.2022).
16. Ks. Dariusz Raś. *Zmiany*. URL: <https://mariacki.com/zmiany/> (дата звернення: 29.01.2022).
17. Ks. Dariusz Raś. *Jezus*. URL: <https://mariacki.com/jezus/> (дата звернення: 2.02.2022).
18. Ks. Dariusz Raś. *Odrodzeni*. URL: <https://mariacki.com/odrodzeni/> (дата звернення: 2.02.2022).
19. Ks. Dariusz Raś. *Prostoduszni*. URL: <https://mariacki.com/prostoduszni/> (дата звернення: 2.02.2022).
20. Ks. Dariusz Raś. *Apostołowie to wędrowcy*. URL: <https://mariacki.com/apostolowie-to-wedrowcy/> (дата звернення: 4.02.2022).
21. Ks. Dariusz Raś. *Bezpieczni. W czasie epidemii*. URL: <https://mariacki.com/bezpieczni-w-czasie-epidemii/> (дата звернення: 4.02.2022).